

גלות המשוררים

ציפי שחרור משוחחת

עם המשורר אהרון אלמוג

את רואה את כל התימנים האלה, אומר רב של תימנים שחררו הממלאים את אולם יד לבנים בתל אביב בערב לזיכרה של חבצלת חבשוש, כל אלה הם חלק מעדה שהומצאה... שקטים כל כך, מכונסים בעצמם, לא מתבלטים... נו מה הפלא שהאשכנזים בחרו בהם להיות שואבי המים וחוטבי העצים... את זוכרת את הצהרתו הנומבאסטית של בן גוריון: עוד יהיה לנו רמט"ל תימני... הוא ידע יפה ששורר חוזן למועד...

בכלל, איזה מחיר יש להצהרות, אומר אהרון אלמוג כשעיניו השחורות מבקרות בחיך מלא אירוניה וללא שמץ מרירות. דבריו נאמרים בעל שווא ואני מתכוונת לעלות את הכמה, לדבר על שירתה של חבצלת ולקרוא משיריה.

אנחנו מוסיפים ומדברים על דא ועל הא ואהרון מוזכר את אביו התימני בן 82 ושולף מתיקו את סיפורו האחרון רחוב הרצל. אני מסתכלת בעטיפת הספר וחושבת בליבי, איזה העזה לקרוא לקובץ שירים בשמו של רחוב. אני כשר לעצמי מגיעה לרחוב הרצל בתל אביב רק כדי להפגש מציאות: איזה חלקלוב או רהיט במחיר סיטונאי. באמת, איזה נוסטלגיה כבר יכולה להיות לי ולבני דורי לרחוב הרצל: פקקי תנועה,

בן ציון מבורה, אבי המשורר, בעדלאידע 1933

חמוצים ופיצוחים טובים, סדינים במחירי בית החרושת. בניין גימנסיה הרצליה שנהרס מופר לי בעיקר מספרים ומצילומים. אהרון אלמוג מבקש להחזיר לרחוב, רחוב, את כבודו, ובאותה הזדמנות גם את כבודם של הרחובות הסמוכים לו בתל אביב הישנה, אם לא הקטנה: פלורנטינו, העליה, נחלת בנימין, לוינסקי, כרם התימנים ואלנבי. וכאן מהדין שאקדים ואצטט מדבריו של אלמוג עצמו בשולי סיפורו האחרון. בכך אפסור את עצמי מניסוחים ומספרים מיותרים בנושאי ערדיות, שורשיות, מקורות יניקה וכדומה, שה עיתונות אוהבת לרוש בהם אולי מפני שאינה מתכוונת לשנות דבר... לא אליהם כיוון המשורר בספרו.

מיניאטורה של העדה

אינני מחפש שורשים, אם זה מה שמדאיג אתכם, אולי משום שאני בן לעדה שורשית מאוד. אינני מכיר תימנים שמחפשים שורשים. הם מער גנים היטב במסורת אבותם. מעוגנים בה עד ליי אוש. היו אמנם כאלה שהלכו לרעות בשדות זרים. אמרו להם שהעשב שם ירוק יותר. הציצו

המשורר הוותיק אהרון אלמוג מודיע על כוונתו לחדול מכתבת שירים. "סיימתי את שליחותי, לא אעשה שקר בנפשי". בכלל סבור אלמוג כי "החיים חזקים כיום ממה שהשיר מסוגל להביע" וכי אולי הגיעה כל השירה לסוף דרכה. דבריו שזורים ביקורת סוערת כנגד מצבה התרבותי של מדינת ישראל.

ואני מתעקשת: והרי את סיפור הראשון ערך שלונסקי ושיריך הראשונים, עוד בשנות החמישים, הורפסו כמוספים הכי קדנניים שהיו אז בארץ: דבר והארץ. וראה, היום אתה כמעט משורר עממי, מין טרובאדור כזה.

— זו הרגשה אישית, הוא משיב, הקונה לה שביטה בתוכי, משהו מן התחושה של "התל התלו כי השמיים וכחש אכזרי סבובני. את נעורי, את הכל לקחו ממני."

— אולי ררך שירתו של ביאליק אוכל להסיר ביר את עצמי ביתר בהירות.

ההוככים רימו אותי / היה חלום — אך גם הוא עבר / עתה אין לי כלום בעולם / אין לי דבר.

וכמו ילד נרגש הוא מוסיף: "אני יודע את כל שירי ביאליק בעלפה, הוא משורר העונה על כל הצרכים, מעין סופרמרקט, אבל במובן הטוב ביותר של המלה."

והנה, ראה, בזמן האחרון קמים עליו, מנסים להקטין את רמותו, להפריך עובדות...

אבל אלמוג בשלו, איש לא יקלקל לו את ביאליק. יש בנו רתיעה, הוא אומר בלהט, הרתיעה מפני הענקים, ויש גם יסוד של קינאה. ביאליק הוא גוליבר שבכל דור ודור קם איזה ננס מארץ הליליפוטים שרוצה לכבול אותו.

...ביאליק לא היה תימני / אם אינכם מאמינים, שאלו אותו / קיראו בשירי / הסתכלו במקלו בשעונו ובביתו בערדליו / והיה כי תמי צאוהו מטייל ברקיע / אימרו לו במטותא כי הפתק הגיע / ישכתי בביתו קראתי ספר ולפתע התגלית..."

מוזיאון השנוה של החיים

אהרון אלמוג מתעשת ונרגע ומרירות רקה מתחילה מהחללת לתוך דבריו.

— לשירה יש שליחות וכרגע שהשליחות נגמרת על המשורר להפסיק לכתוב. אני סיימתי את שליחותי. לא אוכל לשקר ואני לא רוצה להיות שליח שקר.

ועם זאת אתה מפרסם את השירים החדשים של רחוב הרצל. כנראה שעוד כך הרוח הסיפורי של שחקן כדורגל הפורש בשיא תהיי לתלו...

— בוקר אחד נסעתי לרחוב הרצל לבית הישן שאבי עוד גר בו, שם מצאתי אותו עומד על הגג מול מגדל שלום ומתפלל. אותו רגע נראה היה לי כמו נביא מימי קדם שמבקש רחמים על העיר הזאת, ואז נולד ההכרח לכתוב את הספר — שירים אוטוביוגרפיים על בית אבא. רחוב הרצל הוא ספר שרציתי לכתוב ולא עלה בידי. על כן גם הוא ספר של החמצות וכישלונות — דברים שבאמת רציתי לומר ולכתוב. היום אני חש רפיפו שלא היה בי מעולם. פעם יכולתי להדריך את החיים בשיר, לחוש תחושת ניצחון אחרי כל שיר. כיום החיים חזקים ממה שהשיר מסוגל להביע.

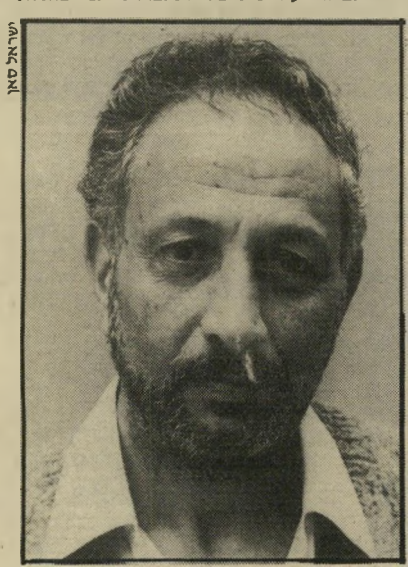
אולי הגיעה השירה לסוף דרכה, כמו רכבת הקיטור ומטוס הנוכחה. אולי הגיע זמנה להיכנס למוזיאון השנוה של החיים. אני מכל מקום מרגיש שהיא עברה את סף פשיטת-הירגל מהרבה בחינות, הגיעה למיצוי עצמי. הלשון שהיא משתמשת בה הונמכה והושחתה בידי הפוליטיקאים ואמצעי התיקשורת... איזה פונקציה רוחנית היא עוד יכולה למלא כימים שבהם התרבות המדינית, הבידור והטלביזיה נותנים לה את המכה

אהרון אלמוג

יליד תל-אביב, 1931. דור שלישי בארץ. למד בבית-הספר בנווה-צדק, בגימנסיה בלפור ובבית-הספר החקלאי מיקווה-ישראל. שירת בבלמ"ח. סיפורו הראשון, אביב עצבת ביהודה, שירים, יצא לאור ב-1956. הרומאן הראשון, שון שלו, הימים הראשונים, הופיע ב-1963. חתן מילגת היצירה מט-עם ראשי-הממשלה (1970). חתן פרס ברנר לסיפורות (1981).

האחרונה. לחשוב ששלושה שררנים בטלביזיה הם שמכתיבים לנו את הסיגנון, התרבות והמני טאליות שבהם יגרלו ילדינו... הלחלה עוברת כי... באין שירה אני לא מסוגל לחשוב על שום אלטרנטיבה. מנקודת ראות אישית... כלומר באשר לי... זוהי החלטה פרי מחשבה שהגעתי אליה אחרי התלבטויות רבות — לא אוכל לעי שות שקר בנפשי.

— כיום אני חש צורך לערוך גלות מן השירה, זה אולי נשמע מוגזם, בומבאסטי... אבל ככה זה אצלנו במשפחה. אבי עזב את מושבו בבית הכנסת שבו היה חזן במשך חמישים שנה ועכשיו הוא נודד מבית כנסת אחד למשנהו כדי להשלים מניין... סבי נרד בזמן הגירוש (מלחמת העולם הראשונה) מתל-אביב לצפת ברגל. אולי ככל זאת אהפך לי אלטרנטיבה — מתלבט אלמוג — אנסה להעלות יופי בצורה אחרת.

אהרון אלמוג: לא מחפש שורשים

כמעט בפאתוס, מרגישה שהשיחה מתקרבת לנושאים המוות. פתאום גיצול אור אחר בעיניו. — כשהיית בערב לזיכרה של חבצלת חבשוש... את זוכרת, כששנינו קראנו שירים. אני הגעתי לשם משום כבוד משפחתי, שהיא מן המפוארות שבכני תימן, וגם משום שאיכשהו ראיתי בגורלה הטראגי את השתקפות גורלה של העדה כולה אשר קיימה על עצמה, מתוך אהבה, את מצוות ארץ ישראל ולמעשה התאבדה. פתאום ראיתי את אבות אבותי יושבים כאלום ומבטיים בי והכנתי מדוע אי-אפשר למדוד באבה כזאת שתובעת מהארם את הכל. התימנים הם היחידים שלא הבינו כי ללא שינאה ועוות-מצא אי אפשר להתקיים.

...על שלושה דברים העולם עומד / אין פלוני או אלמוני אין פטי / אין ציבורי / מס הכנסה דופק את כולם...

סוכר המחאה האמיתי

והינה ראי אותנו, אנשי הרוח, כיצד אנחנו מדועים אלמוג יפת שסידר לעצמו קרן פנסיה גדולה, והרי לעצמנו אנתח גם כן מסדרים כל מיני כיבודים, מילגות, נסיעות... ואת פרס ברנר לסיפורות לא הסכמת לקבל? אני מסעט.

...את פרס ברנר קיבלתי משופטים שאותם לא היכרתי לפני זה. לשירה שלי יש שליחות מוסרית שהולמת את רוח הפרס, כך הם אמרו בהנמקות שלהם. אבל חזק מזה, מה את חושבת, אני יותר טוב מהאחרים... לא, אינני מזלזל, רוצה להשטיק או שמח לאד, אבל הייתי רוצה לראות את כולנו, הסופרים, שומרים על אותם עקרונות שפעם התגאינו בהם. לפעמים אני מתבייש בש ביל עמית שכאני רואה אותו מופיע בתוכנית טלביזיה, תוכנית טלביזיה העוסקת בסיפורות, ובעיקר בשירה, ורות לרוח השירה, ורצחת את השירה ואת המשורר. למשורר אסור להיחשף בצורה כזאת, מעל במה כזאת. משורר אינו זמר או בדרן, הוא לא עובר את המדיה האלה — המשורר הוא גם הפרשן הגרוע ביותר של עצמו. ספר חדש בעל ערך ראוי שידובר בו בתוכנית החדשות, הוא צריך ויכול להסתפק בזה.

ומה באשר לשירת המחאה שלא פעם היא נזקקת לאמצעי התיקשורת, ואולי אי אפשר לה בלעדיהם?